

"ШИФОКОР" КОНЦЕПТИНИНГ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИК ТАДҚИҚИ

Жўраева З.Ш

ўқитувчи, ҚДПИ

Хайруллаева Сарвиноз Хатамжон кизи

ҚДПИ, 06/21 гуруҳ талабаси

Аннотация: Мақолада "шифокор" концепти лингвокультурологик жиҳатдан тадқиқ қилинган бўлиб, унда ўзбек халқи амалий нутқида тиббий атамалар ва уларнинг ўрнида қўлланилувчи сўз ва бирикмаларнинг лингвомаданий жиҳатлари кенг ёритилган. Ўзбек халқи маданиятида шифокорлик касби "шараф", "масъулият", "фидокорлик", "меҳнатсеварлик" каби сифатлар билан таърифланади. Уларга катта ишонч билдирилиб, ҳурмат қилинади. Тарихдан маълумки, ниҳоятда тажрибали, етук, уқимишли табибларни халқимиз ҳақим деб атаган. Букрот (Гиппократ). Жолунус (Гален). Абу Бакр ар Розий, Абу Али ибн Сино каби ҳақимлар машҳур.

"Шифокор" концептини семантик жиҳатдан таҳлил қилсак, ушбу лексик Майдондаги лексемаларга стоматолог, окулист, лор, эндокринолог, онколог каби кўплаб халқаро сўзларни; ҳамда табиб, доя каби миллий сўзларни киритишимиз МУМКИН. "Доктор" лексемаси байналмилал сўзлар каторига кириб, лотин тилида "doctor" "ўқитувчи", "муаллим", "устоз" каби маъноларни ифодалаган [1, 638]. Ҳозирги кунда, ушбу лексема иккита семани олган ҳолда, полисемик хусусиятни ўзида мужассамлаштиради;

2. Докторлик Диссертациясини химоя қилган фан номзодлари ёки профессорларга бериладиган олий илмий даража ва шу даражани олган ходим

ДОКТОР

1. Касалларни даволовчи олий маълумотли тиббиёт ходими Чизма 1. "Доктор" лексемасининг маънолари [1, 638] Кўриниб турибдики, "доктор" лексемаси ўзининг биринчи семасига кўра "тиббиётга оид шахс номлари" парадигмаси аъзолари учун умумлаштирувчи интеграл сема вазифасини бажаради. Ўзбек тилида "доктор" лексемаси билан бир каторда "шифокор", "врач", "тиббиёт ходими ҳамда "духтир" лексемалари қўлланилади [2, 582]. Демак, ўзбек тилида мазкур лексемалар ўзининг "даволовчи" семасига кура ўзаро синоним ҳисобланади. Забек тили завашистемол лексикасида пиши дилашон кўз Шунингдек, Ўзбек тили умумистеъмол лексикасида тиш дўхтири, кўз дўхтири, кулок дўхтири, томоқ дўхтири, бурун дўхтири каби кўшма лексемалар ҳам қўлланилади. Бутун оламнинг зарарланаётганлигини маъруза қиларкан, иккала кўзимни обдан текшириб, кўз дўхтирига учрашни

маслаҳат берди. (Х.Нуруллаев "Ҳаммаси асабдан")Йигирма йил олдин тиш дўхтири бўлмай қочганим, роса алам қилди.(И. Абди, "Ти") Демак, лингвокультурологик жиҳатдан халкимиз мазкур медиконимемаларни уларнинг объект белгисига кўра (тиш, кўз, бурун, қулоқ, томоқ) ҳамда Ўзбек тилининг талаффуз нормаларига мослаштирган ҳолда (дўхтир) ифодалайди.Шунингдек, узбек тилида "ок халатли" бирикмаси кўлланилса, беихтиёр шифокор семаси гавдаланади. Одатда, фақат шифокорлар эмас, бошқа касб эгалари ҳам оқ халат кийишади, аммо шунга карамасдан, хаёлимизга биринчи бўлиб шифокор келади. Зеро, ушбу кийим тиббиёт рамзига айланиб улгурган: Ок халатли нажоткор (www.biznes-daily.uz) Шунингдек, тиббиётга оид шахс номлари семасини ифодаловчи лексемалар таркибига "табиб" лексемасини ҳам киритишимиз мумкин. Маълумки, ўзбек тилида табиб лексемаси денотатив ҳамда коннотатив маъноларга эга. Денотатив маъно жиҳатдан: Табиб - (а. Шифокор, даволовчи врач) тиббиёт илмидан муайян мутахассис тайёрловчи ўқув юртида таълим олмаган, ўз ҳаракати, ҳаётий тажрибаси орқали беморларни даволаш билан шугулланувчи шахс. [2, 627] Жамият тараққиёти билан олий ўқув даргоҳлари ташкилланиб, табобат илми ривожланди. Натижада, табиб лексемасидан тубдан фарқ қиладиган янги байналмилал атама ҳисобланган доктор муомалада кўлланила бошлади. Чунончи, ҳозирги кунга келиб ҳам, табиб лексемаси ўз денотатив маъносидан кўлланади: Табиб, кўй жигарини хом кабоб қилиб, бужгун сепиб енг, деган эди... дарди шифо топмабди. (М.Исмоилий, Фаргона т.о.) Коннотатив маъно жиҳатдан, "муаммодан фориг этувчи", "ечим топувчи", "ёмонликлардан сакловчи", "халос этувчи", "даволовчи", "шифо берувчи" каби семаларни ўзида гавдалантиради. Масалан: -Дардимга хаёлини табиб эт! (А.Навоий "Лайли ва Мажнун") Доно халкимиз: "Табиатнинг ўзи табиб", "Энг зўр табиб тозалик", -каби хикматли ибораларни кўп қўллайди. Ушбу иборалардан шуни тушунишимиз мумкинки, табиб лексемаси ўзбек халқи ҳаётида қадимдан алоҳида ўрин тутган.

Хулоса қилиб айтганда, ҳар бир тилнинг лексик қатлами ўзгарувчан бўлиб, у шу халқнинг тарихи, маданияти, жамият ва соҳа тараққиёти билан мос равишда

АДАБИЁТЛАР:

1. Узбек тилининг изоҳли лугати /А.Мадвалиев таҳрири остида. Тошкент: Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2006. - 6876.
2. Туракулов И. Тиббиёт комусий лугати. Тошкент: Қомуслар Бош Тахририяти, 1994. - 2886.
3. Yakubovna, U. N. (2022). FEATURES OF TEACHING LEXICAL SKILLS IN THE CLASSROOM. INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE &

INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor:
7.429, 11(09), 169-174. 5

4. <https://wordhippo.com> бойиб боради.
5. <https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Tabiblik>

